

Kostel sv. Václava – několik poznámek k jeho historii

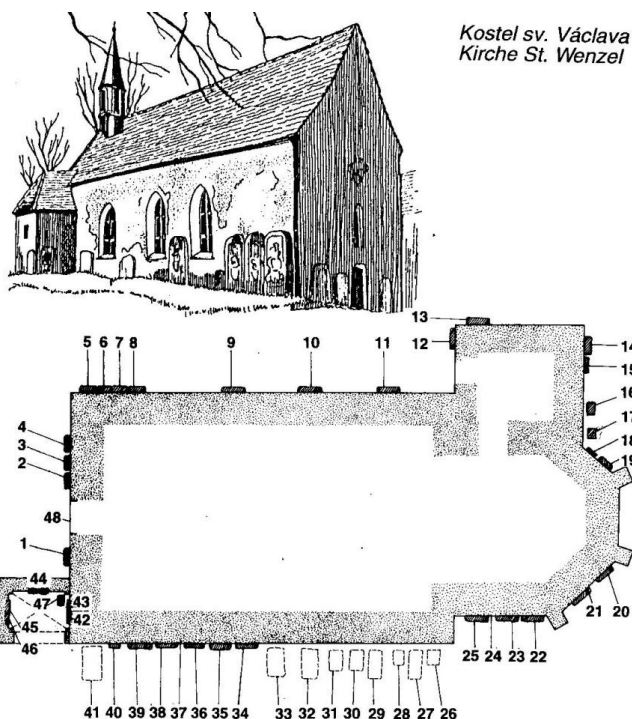
Známé informace k historii kostela jsou shrnuty v **Památkovém katalogu**, který je uveřejněn na webových stránkách Národního památkového ústavu. Kostel svatého Václava v Tachově je zde uváděn jako zděný orientovaný kostel, mimo opevněné jádro města. Významná gotická stavba pravděpodobně ze 14. stol., v místě staršího kostela. Renesanční přestavba ještě vychází z gotického tvarosloví. Cenná je početná skupina náhrobků rozmístěná po obvodu kostela.

Historický vývoj

Kostel byl postaven na místě starší stavby ze 13. st. (odkryté archeol. průzkumem) zřejmě jako gotická novostavba (v presbytáři asi byla klenba a v lodi dřevěný strop), do dnešní podoby přestavěn po požáru renesančně r. 1561 stavitelem M. Wudickerem (zaklenuta loď i presbytář, upravený vítězný oblouk a přeřešena okna lodi a presbytáře, vzniknout mohla západní kaple). Snad kol. pol. 18. st. konstrukce kruchty. R. 1786 zrušen. R. 1802 ho zakoupila rodina Windischgrätzů, v r. 1821 objekt upravili pro rodinnou hrobku. Prvky krovu lodi, a sanktusníku datovány dendrochronologií do l. 1819/20, patrně dodatečné prvky v krovu presbytáře z l. 1829/30. Od 16. století je kostel zmiňován jako „starý“ nebo „hřbitovní“, v 18. století stála na hřbitově barokní kaple s kostnicí (vystavěna 1706-1711, zbořena 1789). Do r. 1876 se kolem kostela pohřbívalo. V r. 1896 byl zrušený hřbitov kolem kostela sv. Václava přebudován na park. Později byl v majetku církve československé husitské. V současnosti v majetku města Tachov. Plocha bývalého hřbitova slouží jako parková plocha města.

Z historie Tachova je znám rok 1329 jako rok, kdy král Jan Lucemburský daruje „farní kostel“ řádu křížovníků s červenou hvězdou. Zsvěcení není uvedeno a zároveň novodobé výzkumy současného farního chrámu Nanebevzetí Panny Marie ukazují na jeho počátky do doby panování Janova syna Karla IV. Lze se tedy důvodně domnívat, že listina byla původně směřována ke kostelu sv. Václava. K roku 1460 je uváděno, že kostel získává právo odpustků a hovoří se o něm jako o „starém kostele, který byl nově postaven“. V roce 1555 jsou ve městě uváděny dva farní kostely jeden uvnitř a jeden vně hradeb.

Zajímavosti **k náhrobkům u kostela** sv. Václava. Náhrobky, které jsou dnes umístěny u obvodových zdí kostela, byly původně vsazeny do podlahy kostela. Připomínají ty nejvýznamnější tachovské měšťany. Informace o nich pocházejí z publikace Z. Procházka – J. Oulík: *Historické náhrobníky Tachovska* (1995). Bohužel současné rozložení náhrobků neodpovídá tomu, jak je uvedeno v této publikaci. Při opravách v letech 2002-2003 nebyly náhrobky vždy vráceny na své místo. Podrobnosti tedy uvádíme jen k vybraným náhrobkům. U těch je dnešní místo totožné s místem popsáním v knize a v plánu, který přetiskujeme.

Č.2 – náhrobek Hanse Zeise von Pirnau, purkmistra a rychtáře je datován k roku 1567

Č.5 – v roce 1995 autoři uvádějí nejstarší čitelné datum – 1549. Vzhledem k tomu, že náhrobky byly a jsou od 19. století vystaveny působení povětrnostních vlivů, jejich čitelnost se bohužel ztrácí. Na tomto můžeme pozorovat, že za uplynulých necelých třicet let se stal prakticky nečitelným.

Č.23 a okolní náhrobky připomínají rod Stadlerů. Byli to nejvlivnější a nejbohatší tachovští měšťané. Dva příslušníci rodu hájili roku 1529 Vídeň proti Turkům. Za to získali predikát von Wolfersgrün a znak: kosé břevno a nad ním běžící vlk s vyplazeným jazykem.

Č.37 je nápisová deska zasazená do stěny kostela. Připomíná, že r. 1615 zemřel radní a purkmistr Fr. Wudicker. Uvádí také, že r. 1571 zemřela jeho první žena Dorota, r. 1584 druhá žena Barbora a r. 1612 třetí žena Marie, s nimiž měl postupně 22 dětí.

Č.42 – náhrobek se nachází ve výklenkové kapli. Znak rodu je otočen vavřínovým věncem a v rozích jsou menší erby. Náhrobek připomíná Matyáše Becka von Mungau. Ten se v roce 1619 přidal k rebelujícím členům městské rady, kteří navrhovali strhnout oltáře v katolickém kostele. Jako protestanti se odvraceli od kultu svatých, nepřikládali jim zdaleka takovou váhu jako katolíci. Mnohdy to vedlo až ke snahám odstranit jejich obrazy a sochy. Jako jiní byl i Matyáš po potlačení povstání potrestán částečnou konfiskací majetku. To však nebrání tomu, aby byl již v roce 1625 opět uváděn jako člen městské rady.

Č.44 – nejkrásnějším a nejzachovalejším artefaktem (patrně i díky umístění ve výklenkové kapli) je epitaf rodiny Jana Sörtela von Pfreimd (+1692). V roce 1616 je Jan Jiří Sörtel uváděn mezi členy městské rady. Účastní se protihabsburského povstání jako velitel tachovské městské kompanie. V r. 1619 je označen za hlavního vůdce vzpoury proti císaři v Tachově. Podle rozsudku on i synové propadli císaři životy i majetkem. Ten zřejmě nebyl vykonán, neboť v r. 1626 mu Husmanův propouštěcí list umožňuje opustit království.

Náhrobníky v tachovském kostele byly v podlaze usazeny až do roku 1786, kdy došlo za josefínských reforem k odsvěcení a zrušení kostela. Tehdy měly být náhrobníky vyvezeny a použity k vydláždění přístupové cesty od hřbitovní brány ke vstupu do kostela. Počátkem 20. století byly náhrobky osazeny po vnějším obvodu kostela, kde se nacházejí dodnes.

Řadu zajímavých skutečností k historii kostela bylo zjištěno při **záchranném archeologickém výzkumu**, který probíhal v souvislosti s odvodněním kostela ve dvou etapách – od jara do podzimu roku 2003. Výsledky jsou shrnuty ve dvou náleзовých zprávách, které vydal realizátor výzkumu: ZIP o.p.s. -Západočeský institut pro ochranu a dokumentaci památek Plzeň. V tomto roce bylo v Muzeu Českého lesa v Tachově nově zřízeno archeologické pracoviště a obsazeno archeologem Mgr. Jiřím Kubickou. Vzhledem k tomu, že proces získání licence k archeologickým výzkumům byl teprve v běhu, účastnil se archeolog tachovského muzea jako osoba spolupracující.

Autorem zprávy k 1. etapě výzkumu je Mgr. František Kostrouch. Zpráva je datována k 22. 09. 2004. Zpráva k 2. etapě je datována k 04. 03. 2005 a autory jsou Mgr. František Kostrouch a Mgr. Petr Kočár.

Z obsáhlých materiálů vybíráme několik zajímavostí.

Vzhledem k tomu, že je známa historie objektu a okolí jako hřbitova a hřbitovního kostela, není překvapující, že bylo nalezeno **množství kosterních pozůstatků**. V **první fázi** v sondách při jižní obvodové zdi presbytáře a severní obvodové zdi lodi nebyla nalezena **žádná kompletní rakev**. K železným nálezům patřily hřebíky celé (45) a zlomky (32). Ty sloužily ke spojení dřevěných prken rakví. Datovat podle nich pohřby však není možné, neboť si udržely svůj tvar od 13. století až do počátku industrializace. Dále byly nalezeny zlomky plechového kování s otvory pro hřebíčky a předměty amorfních tvarů bez bližšího určení. Sloužily především k výzdobě rakví. Dochované zlomky neobsahují žádné umělecky hodnotné prvky.

Výbava pohřbů byla velmi skromná, což odpovídá křesťanskému pohřebnímu ritu. Jen u dvou zemřelých byly v oblasti rukou nalezeny **drobné přídavky** (křížek, růženec, svátostka, medailonek) bez větší umělecké či finanční hodnoty. To není překvapující, neboť jde o pohřby vně kostela. Pohřby bohatých měšťanů byly uloženy uvnitř kostela a překryty náhrobními kameny, z nichž některé jsou dodnes situovány po vnějším obvodu kostela.

Zajímavé jsou nepoččetně zastoupené nálezy strusek - vznikly při požáru neurčené suroviny a lidských kostí. Součástí strusek jsou **zapečené zlomky lidských kostí, které prošly požárem**. V písemných pramenech doložené požáry jsou těmito nálezy potvrzeny.

Zdalemka nejzajímavějším závěrem je, že **kostel patrně nebyl postaven v jedné stavební fázi**. V každé sondě mělo zdivo odlišný charakter a složení. Překvapivým zjištěním je výskyt velkého množství zlomků střešní krytiny, kamenů a malt v zásypu základového vkopu. Vysvětlením může být existence staršího objektu, který byl před výstavbou současného chrámu zbořen. Zřejmě tedy jde o relikv staršího objektu, na kterém byl vybudován současný kostel.

Při jižní zdi kostela bylo možné dokumentovat doklady intenzivního **etážového pohřbívání** – nad sebou bylo doloženo několik postupných pohřbů. (například v jednom hrobovém místě je nejmladší pohřeb v hloubce cca 80 cm pod úroveň současného terénu, nejstarší v hloubce 130 cm pod úroveň současného terénu).

V prostoru severně od sakristie byl nejzajímavějším zjištěním nález mohutného kamenného zdiva. Zeď bylo možné dokumentovat téměř v celém průběhu pouze na její koruně, která se nacházela v hloubce 90 – 150 cm pod současným terénem.

Před západním průčelím kostela byla nalezena kamenná zeď, kterou lze interpretovat jako spodní část zaniklé hřbitovní zdi - pravděpodobně dokládá původně menší rozsah hřbitova. Mladší hřbitovní zeď se nepodařilo ve výkopech nikde identifikovat.

Ze sond v obou fázích výzkumu byl získán soubor čítající celkem 6740 ks nálezů. Nejpočetnější skupinou nálezů byly podle očekávání lidské kosti. Při výzkumu se jich podařilo získat přibližně 5938 ks, což představuje 88,10 %. V žádném případě však nedošlo k odkrytí jedince v úplnosti.

I sondách druhé fáze bylo obsaženo velké množství ohořelých a spálených zlomků kostí a jejich rozdrčené fragmenty.

Nalezen byl nepočtený soubor 169 zlomků keramických nádob - od 13. do 19. století.

Dále byl získán soubor 112 zlomků stavební keramiky. Převážně se jednalo o zlomky střešní krytiny a soubor 40 zlomků mazanice

Našly se i hrobové přídavky, které byly ukládány do hrobu spolu se zemřelými (18.-19.st.) – růžence, medailonek, křížek, svátostka i **olověná figurka světice**.

Byly zachovány **rakve** u 22 pohřbů. Po odebrání vzorků dřev z více částí rakve bylo možné zjistit, zda byl na celou rakev použit jeden druh dřeva. Všechny analyzované vzorky náležely smrkovému dřevu (*Picea abies*). Žádná část z rakví nebyla dochována do té míry, aby bylo možné určit rozměry rakví či prken. Na základě určení typu dřeva lze tedy konstatovat, že tradiční představu o poměrně omezeném **významu smrku v lesních porostech** západních Čech je nutno modifikovat. Jehličnany obecně a smrk zvláště hrály v tomto regionu pravděpodobně vyšší roli v lesních porostech než by se dalo soudit z pouhého mechanického přejímání údajů získaných metodou rekonstrukce potenciální přirozené vegetace. Podíl smrku byl pravděpodobně zvyšován lidskými zásahy do lesů dávno před počátkem obecného pěstování smrkových kultur v polovině 19. století.

Závěry: Stávající nadzemní část kostela je na základě výsledků stavebně historického průzkumu pozdně středověkého stáří, vznikla někdy v průběhu 15. století. Tehdy byl postaven samotný kostel bez mladší sakristie a výklenkové kaple. Otázkou zůstává existence staršího předchůdce, který je dle písemných pramenů zmiňován již k rokům 1329 a 1407.

Archeologickým výzkumem se podařilo dokumentovat především prostor při presbytáři kostela. Zde bylo odkryto severovýchodní předstupující nároží podzemní krypty. Na základě stratigrafických vztahů zdíva presbytáře a krypty je jasné, že těleso krypty je starší než vlastní presbytář.

Samotná krypta je zřejmě reziduem nejstarší tachovské svatyně, o které nás informují nejstarší písemné zmínky. Nad kryptou s valenou klenbou se nacházel pravouhlý závěr presbytáře, který mohl být zaklenut křížovou klenbou. Nasvědčuje tomu základ koutového pilíře či přípory, který byl zjištěn v severovýchodním předstupujícím nároží. Předchůdce současného kostela sv. Václava by tak náležel ke kostelům s pravouhlým presbytářem, které jsou typické pro románské a raně gotické období.

Samostatnou kapitolou je vlastní hřbitov, který se nacházel při kostele. Na rozdíl od hrobů situovaných uvnitř kostela, do kterých byli ukládáni nejbohatší tachovští občané, náležely vnější hroby většinou řadovým obyvatelům. Při výzkumu se podařilo částečně vymezit západní okraj hřbitova. Ten se nacházel přibližně v místech, kde dnes probíhá jihovýchodní okraj chodníku. Toto zjištění je také v souladu se stávající hřbitovní zdí lemující hřbitov v jihovýchodní části. Hranice hřbitova byla asi původně blíže kostelu. Patrně s rostoucí tachovskou populací došlo k rozšíření hřbitova západním směrem.

Nejzajímavějším nálezem celého výzkumu bylo objevení mohutného kamenného zdíva před severní stranou kostela. Je pravděpodobné, že zdívo přímo nesouvisí s kostelem a je dokladem další rozsáhlé stavby na hřbitově, o které nás písemné prameny neinformují. Téměř vyloučit můžeme možnou souvislost s kostnicí, která na hřbitově existovala v letech 1706 – 1789. Proporce a charakter objevené zdi ukazují na rozsáhlejší stavbu středověkého

původu. Stáří zdi lze určit jen relativně, především nápadnou shodou s charakterem zdiva krypty. Přesnější interpretaci stavby, která byla orientována souběžně s kostelem, nám umožní až případný plošný odkryv v prostoru severně od kostela. Jen zcela hypoteticky a v rozporu s výše psaným, můžeme předpokládat situování předchůdce kostela sv. Václava právě do těchto míst. Podobnou situaci nalézáme např. v Domažlicích, kde až do konce 18. století stály těsně vedle sebe kostel U svatých a kostel sv. Jakuba.

Při jižním průčelí se podařilo rozlišit také jednotlivá hrobová místa, kam byli zemřelí ukládáni po několik generací. Hrobové místo patřilo jedné rodině, která do něj pohřbívala etážovým způsobem. V praxi to znamená, že při kopání nové hrobové jámy byl narušen vždy předchozí jedinec. Místa byly identifikovány až 3 úrovně dochovaných pohřbů.

Zemřelí byli do hrobu ukládáni v dřevěných rakvích vyrobených výhradně ze smrkového dřeva. Toto zjištění přispělo k problematice zdrojů dřeva používaných na výrobu rakví. Je možné konstatovat, že tradiční představu o poměrně omezeném významu smrku v lesních porostech západních Čech je nutno na základě nových znalostí modifikovat.

Na několik otázek bylo výzkumem odpovězeno, více jich však zůstává i nadále otevřeno.

Tachov - Oprava kostela sv. Václava

Fáze projektu: dokončený

Základní informace:

Název projektu: oprava kostela sv. Václava

Způsob financování: z rozpočtu investora a Ministerstva kultury

Uživatel: Řeckokatolická církev

Rok [2002](#)

Stručný popis projektu: Dozdění štítu, částečná oprava interiéru (ošetření vlhkého zdiva), oprava dveří a mříží. Restaurátorské ošetření náhrobních kamenů.

Celkové náklady: 660 000 Kč

Doba přípravy: rok 2001 až 2002

Zahájení realizace: červenec 2002

Dokončení realizace: listopad 2002

Rok [2003](#)

Stručný popis projektu: Archeologický průzkum, sanace základového zdiva, fasáda.

Celkové náklady: 1 030 000 Kč

Doba přípravy: rok 2002 až 2003

Zahájení realizace: duben 2003

Dokončení realizace: říjen 2003

Rok [2004](#)

Stručný popis projektu: Oprava tarasní zdi, oprava interiéru kostela.

Celkové náklady: 480 000 Kč

Doba přípravy: rok 2003 až 2004

Zahájení realizace: květen 2004

Dokončení realizace: červenec 2004

